

מושג

עיקרון הפשרה ההיסטורית

הגדרה

המושג עיקרון הפשרה ההיסטורית, מתייחס לאחד משני הקטבים הרעיוניים הרווחים בקרב הפלסטינים ביחס להגשמת יעדיהם הלאומיים, אשר עיקרו הוא אימוץ פתרון 'שתי המדינות לשני עמים' לסכסוך הישראלי-פלסטיני. נרטיב זה מבוסס על ההכרה בכך שקיומה של ישראל הוא עובדה מוגמרת.

נרטיבים מנוגדים

מכון ראות מבדיל בין שני קטבים רעיוניים הרווחים בקרב הפלסטינים ביחס ליעדי התנועה הלאומית הפלסטינית: 'עיקרון הפשרה ההיסטורית' ו'אתוס המאבק'.

אתוס המאבק הפלסטיני (ר' אתוס המאבק) שולל את זכות קיומה של ישראל וקורא למימוש השאיפות הלאומיות הפלסטיניות באמצעות הקמתה של מדינה פלסטינית בכל שטחי פלשתינה-א"י תוך שימוש באמצעים דיפלומטיים, פוליטיים וצבאיים.¹

עיקרי הפשרה ההיסטורית

מהותו של עיקרון הפשרה ההיסטורית היא קבלה של עיקרון חלוקת הארץ ל'שתי המדינות לשני עמים' כדרך לסיום הסכסוך הישראלי-פלסטיני. עיקרון זה מבוסס על כמה מאפיינים:

- הכרה – במפורש או במשתמע – בכך שמדינת ישראל מגלמת את זכותם של היהודים להגדרה עצמית;
- הזכות הפלסטינית להגדרה עצמית תמומש במדינה פלסטינית שגבולותיה יהיו על בסיס גבולות 4/6/67 ויכללו את הגדה המערבית, רצועת עזה ומזרח ירושלים (אל-קודס) שתהיה בירת המדינה;
- פלסטין המנדטורית תחולק על בסיס גבולות ה-4/6/67 בין מדינת ישראל והמדינה הפלסטינית ביחס של 78: 22;
- הפלסטינים לא יסכימו לכל פשרה נוספת בשטחי הגדה המערבית, רצועת עזה וירושלים המזרחית. לפיכך, כל הכרה בריבונות ישראלית בשטחים אלו תהיה חייבת בפיצוי בשטחים חלופיים ביחס של 1: 1;
- אש"ף מייצג את הפליטים הפלסטינים והוא מוסמך לנהל מו"מ בשםם בנוגע לזכות השיבה בהתאם להחלטה 194 של האו"ם;
- בעיית הפליטים הפלסטינים תיפתר במסגרת הסכם עם ישראל. המסקנה היא לפיכך, שרוב הפליטים הפלסטיניים לא ישובו למדינת ישראל;
- למרות שערביי ישראל הם פלסטינים, סוגיה זו היא עניין ישראלי פנימי;
- קיום מדינה פלסטינית לצד מדינת ישראל הוא היעד של המאבק הלאומי הפלסטיני;
- סוף הסכסוך וסופיות התביעות יתממשו במסגרת הסכם הקבע שיפתור את כל הסוגיות התלויות ועומדות.

רקע היסטורי

לפני שנת 1988, אתוס המאבק הפלסטיני היה הנרטיב הפלסטיני המרכזי.

¹ המושג אתוס המאבק שונה מדוקטרינת המאבק המזוין. בעוד אתוס המאבק מכיר בכך ששחרור פלסטין יצריך שימוש באמצעים דיפלומטיים, פוליטיים ומשפטיים (יחד עם שימוש באמצעים צבאיים), דוקטרינת המאבק המזוין רואה בעימות הצבאי הדרך היחידה לשחרור הפלסטינים. למידע נוסף ביחס לדוקטרינת המאבק המזוין ר' בכור גיא, **לקסיקון אש"ף**, הוצאת משרד הביטחון: תל-אביב, 1991, עמ' 191.

תוכנית השלבים של אש"ף (6/74) קבעה שהמאבק המזוין של הפלסטינים בישראל יימשך עד לכינון מדינה פלסטינית בכל שטחי ארץ ישראל המנדטורית, באמצעות שימוש בשטחים 'משוחררים' משליטה ישראלית שבהם עשויה לקום רשות עממית פלסטינית עצמאית (סעיף 2 ו-4).

יש הטוענים שתהליך אוסלו היה השלב הראשון בתוכנית השלבים, כלומר הפלסטינים הקימו את הרשות הפלסטינית כדי להמשיך את המאבק המזוין בישראל בתנאים טובים יותר.² אחרים טוענים שתהליך אוסלו מייצג שינוי אמיתי בהנהגה הפלסטינית ומעבר מאתוס המאבק לעיקרון הפשרה ההיסטורית.

1988-1993

הצהרת העצמאות הפלסטינית (הכרזת אלג'יר (11/88)) קבעה כי תקום מדינה פלסטינית על בסיס החלטה 181 של עצרת האו"ם (11/47) (תוכנית החלוקה) והתייחסה גם להחלטות 242 ו 338 של מועצת הביטחון של האו"ם. הייתה זו הפעם הראשונה שהפלסטינים אימצו באופן רשמי את עקרון שתי המדינות.

1993-2001

הצהרת העקרונות³ (9/93) הייתה הביטוי הרשמי הראשון להכרה של אש"ף, הנציג הלגיטימי הבלעדי של העם הפלסטיני, במדינת ישראל. ההצהרה סללה את הדרך לתהליך אוסלו שמטרתו המשתמעת הייתה הקמת מדינה פלסטינית לצד מדינת ישראל.

לאחר ההצהרה ובעקבות לחץ ישראל, ביטל אש"ף את הסעיפים באמנה הלאומית הפלסטינית אשר שוללים את קיומה של מדינת ישראל (4/96 ו 12/98).⁴

2001 עד היום

המאבק בין הפת"ח, המייצג לכאורה את עיקרון הפשרה ההיסטורית,⁵ לבין החמאס, המוביל את אתוס המאבק,⁶ הוא אחד המאפיינים הבולטים של הפוליטיקה הפלסטינית אחרי קריסת התהליך המדיני.

משבר הייצוג הפלסטיני מקשה על הפלסטינים להתנהל דרך מסגרת מדינית אחת מוסכמת שלה הזכות, הסמכות והאחריות לייצג את העם הפלסטיני. פרט לעליית החמאס, המשבר נובע גם ממספר מגמות כגון שקיעת מעמדו של **אש"ף** – הנציג הרשמי של הפלסטינים – ומהמשבר חוקתי ברש"פ.

כך, לנוכח המערכת החוקתית הפלסטינית ומשבר הייצוג, קיומם של קטבים מנוגדים בתנועה הלאומית יצר שיתוק מעשי של המערכת הפוליטית הפלסטינית באש"ף וברש"פ.

הפיצול בין עזה לגדה לאחר השתלטות החמאס על עזה, עשוי ליצור שתי ישויות פלסטיניות שמזוהות אחת עם אתוס המאבק והשנייה עם עיקרון הפשרה ההיסטורית.

לטבלה המשווה בין אתוס המאבק לעיקרון הפשרה [לחץ כאן](#).

סוף.

² יו"ר אש"ף יאסר ערפאת הצדיק בהזדמנויות שונות את התהליך כחלק מתוכנית השלבים. לפי ערפאת, הקמתה של רשות פלסטינית לאומית עצמאית נועדה לשמש בסיס להמשך המאבק בישראל. ר' בגין זאב בנימין, **סיפור עצוב**, הוצאת ידיעות אחרונות; תל אביב, 2000, עמ' 44-45.

³ חליפת מכתבים בין ראש המשלה יצחק רבין והיו"ר ערפאת צורפה כנספח להצהרת העקרונות. במכתבים אלו, ישראל הכירה באש"ף כנציג הלגיטימי הבלעדי של העם הפלסטיני ואש"ף בכיר בישראל.

⁴ ר' Ross Dennis, **The Missing Peace**, Farrar, Straus, and Giroux: New York, 2004 pp. 198, 442-447, 479-486.

⁵ נדמה שגם בקרב הפת"ח לא 'הוכרע' מאבק בין אתוס המאבק ועיקרון הפשרה. כך למשל, על פי מפת הדרכים (4/03) הציג אש"ף, הנשלט ע"י הפת"ח, טיוטה של חוקה פלסטינית שניסוחה היה דו-משמעי, והכילה אלמנטים מאתוס המאבק ומעיקרון הפשרה ההיסטורית גם יחד. (לפירוט נוסף בנושא זה ר' ממשקי המערכת החוקתית הפלסטינית והישראלית).

⁶ אמנת החמאס (8/88) גורסת שהשאלה הפלסטינית תיפתר רק באמצעות ג'יהאד. ר' אמנת החמאס (סעיף 13).